

ТРЕНДИ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦТВА

TRENDS IN DIGITALIZATION OF ENTREPRENEURSHIP

Сучасні погляди на ведення підприємницької діяльності суттєво змінилися із появою та стрімким розвитком цифрових технологій. Кожен процес має свої переваги та ризики. Процес впровадження та застосування у підприємницькій діяльності нових цифрових інструментів, інформаційних ресурсів та мобільних технологій, які забезпечують перехід на новий спосіб мислення та переформатування бізнес-процесів визначено диджиталізацією підприємництва. Цілями написання статті є розгляд переваг цифровізації для підприємництва та осмислення ризиків цього процесу. Процес диджиталізації підприємництва став джерелом конкурентних переваг. Головні ризики цифрової трансформації це можливе зростання рівня безробіття, кібератаки, ризики розподілу багатства, запровадження тотального контролю, можливість втрати соціальних навичок.

Ключові слова: підприємництво, диджиталізація, переваги, ризики тренди.

Modern views on conducting business have changed significantly with the advent and rapid development of digital technologies. These trends have intensified under the influence of challenges caused by the COVID-19 pandemic and the war in Ukraine, understanding of the advantages and possibilities of digitalization. However, it should be understood that each process has its own disadvantages and threats. Need to understand the advantages and possibilities of digitization. Each process has its own drawbacks and threats. Digitization of entrepreneurship is the process of introducing and using new digital tools, information resources and mobile technologies in business activities, which provide a transition to a new way of thinking and reformatting of business processes. Society has taken the first steps towards a fundamentally new reality. Business entities should adapt to new ways of doing business and develop, that is why the purpose of writing the article is to consider the advantages and opportunities of digitalization for entrepreneurship and to understand the shortcomings and threats of this process. The trends of digitalization of entrepreneurship are focused on the creation and application of new services, which is included in the concept of Industry 4.0, provide full vertical and horizontal digital integration of entrepreneurship, transition to new business models and creation of "smart" products and services. The process of digitalization of entrepreneurship has become the basis for the creation of new products and services with new values and features, and therefore a source of competitive advantages. New trends and opportunities create new challenges. Digitalization, like any change, has two sides to the coin. The main risk of the digital transformation of the economy is a possible increase in the level of unemployment, cyber attacks, wealth distribution risk, introducing total control, possibility of losing social skills. There are other risks of digitalization: the benefits of innovation brought by the fourth industrial revolution and the speed of growth of the negative phenomena associated with it are difficult to predict and fully understand. Humanity thinks linearly, while change happens exponentially. The real consequences may turn out to be more unpredictable and shocking. Those who consciously approach this and plan the necessary changes will win.

Key words: entrepreneurship, digitalization, advantages, risks, trends.

УДК 33:658.+330.4

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure71-48>

Гавадзин Н.О.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри управління
та адміністрування,
Заклад вищої освіти
«Університет Короля Данила»

Григорська Н.М.

к.е.н.,
доцент кафедри управління
та адміністрування,
Заклад вищої освіти
«Університет Короля Данила»

Havadzyn Nataliia

King Danylo University

Hryhorska Nataliia

King Danylo University

Постановка проблеми. Сучасні погляди на ведення підприємницької діяльності суттєво змінилися із появою та стрімким розвитком цифрових технологій. Посилилися ці тенденції під дією викликів спричинених пандемією COVID-19 та війною в Україні. В умовах сьогодення сприяння економічному розвитку, шляхом підтримки існуючого чи впровадження нового у підприємстві потребує розуміння переваг та можливостей диджиталізації. Однак, слід розуміти, що кожен процес має свої недоліки та загрози.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники «Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова» визначають, що цифрова економіка – це економіка, що базується на цифрових комп'ютерних та інформаційно-комунікативних технологіях (ІКТ), але, на відміну від інформатизації, цифрова трансформація не обмежується впровадженням інформаційних технологій, а докорінно перетворює сфери і бізнес-процеси на базі Інтернету та нових цифрових технологій [1].

Нікітін Ю. О. та Кульчицький О. І. визначають цифрову трансформацію процесом переходу до нових способів діяльності підприємства шляхом

впровадження цифрових технологій та цифрових сервісів, що базується на стратегічному партнерстві всіх зацікавлених сторін та одночасної розробки програмного забезпечення, цифрової трансформації та оцінки рівня цифрової трансформації підприємства [2].

За інформацією платформи Salesforce цифрова трансформація – це процес використання цифрових технологій для створення нових або зміни існуючих бізнес-процесів, культури і досвіду клієнтів відповідно до нових вимог бізнесу і ринку. Це переосмислення бізнесу в цифрову епоху – цифрова трансформація [3].

Воржакова Ю. П. та Хлебінська О. І. цифрову трансформацію розглядають як процес, технологію, перехід, стратегію і навіть інтеграцію до нових сучасних методів і моделей. Трактують цього поняття найбільш широко розкривається у визначенні процесу переходу на новий рівень ведення бізнесу [4].

Лавренко В. В. визначає диджитал-технології у підприємстві – це теорії, методології і прикладний інструментарій цифрової трансформації бізнесу для здійснення на цій основі аналітичної, та господарської діяльності [5].

Диджиталізація – як проникнення цифрових технологій, автоматизації та ІТ на всі рівні життя та економіки почалась ще в минулому столітті й отримала назву технологічного укладу 3.0. І це триває й досі. Щоб відрізнити феномен зміни бізнес-моделей завдяки технологіям з'явилась назва «4-а промислова». Ці технології застосовують всюди, тому термін стає більш узагальненим та виходить за рамки промисловості – сюди почали включати сфери міської інфраструктури (Smart City), освіти, охорони здоров'я, тощо. Світ почав називати цю зміну «4th industrial revolution» – «4-та промислова революція та «Industry 4.0» [6].

Диджиталізація підприємництва – це процес впровадження та застосування у підприємницькій діяльності нових цифрових інструментів, інформаційних ресурсів та мобільних технологій, які забезпечують перехід на новий спосіб мислення та переформатування бізнес-процесів.

Постановка завдання. Суспільство зробило перші кроки до принципово нової реальності (технологічної, економічної та соціальної). Суб'єктам підприємницької діяльності, слід адаптуватися до нових укладів та продовжувати вести бізнес і розвиватися, саме тому цілями написання статті є розгляд переваг і можливостей цифровізації для підприємництва та осмислення недоліків і загроз цього процесу.

Виклад основного матеріалу. Про нові світові тренди, що несуть сучасні інформаційно-комунікаційні технології говорять весь час і давно. Останнє десятиліття звучать терміни як Smart або Digital Factory та Digitalization (всього і вся). Ці нові тренди диджиталізації і є трендами Індустрії 4.0. Термін «Industry 4.0» – це скоординована, державна ініціатива щодо мобілізації всіх національних ресурсів з метою прискорення технологічних змін та утримання лідерства в світовій конкуренції [6].

Цифрові тренди (тенденції) – це напрямки розвитку цифрових технологій. Цифрові тренди дають змогу прогнозувати розвиток конкретного явища в майбутньому [7]. Тренди цифровізації підприємництва сконцентровані на створення та застосування нових сервісів, що закладено в концепцію Індустрії 4.0. Технології 4.0 передбачають повну вертикальну і горизонтальну цифрову інтеграцію підприємництва, перехід на нові бізнес-моделі та створення «розумних» продуктів і сервісів.

Ключовими цифровими трендами є такі [7]: підґрунтям конкурентоспроможності стають дані; розвиток сфери Інтернету речей; цифрові трансформації або диджиталізації підприємництва; розвиток моделей бізнесу спільного користування; перехід до сервісних моделей та віртуалізація фізичних інфраструктурних ІТ-систем; штучний інтелект; джерела формування цінності – цифрові платформи.

Процес диджиталізації підприємництва став основою для створення нових продуктів та послуг

із новими цінностями та особливостями, а відтак і джерелом конкурентних переваг.

Можливостями для підприємництва у процесі диджиталізації є: інноваційне підприємництво – зміщення центру інновацій; швидкий вихід на ринок новостворених продуктів; формування унікальних цінностей нових систем і процесів; бізнес-моделі спільного користування (коворкінг, каршерінг, коливінг і ін.); зростання рівня конкурентоздатності; започаткування нових креативних бізнесів без великого стартового капіталу; створення та швидкий запуск нових комерційних Інтернет-проектів; розширення ринків споживання результатів українського підприємництва; комерційна глобалізація.

Висока швидкість диджиталізації підприємництва, зокрема, та всіх аспектів життя, загалом, обумовлена, як можливими позитивними проявами, так і наслідками. Наслідками технологій диджиталізації на підприємницьку діяльність є: ефективність взаємодії працівника і роботодавця (замовника/ виконавця) не залежить від місця розташування; зміна жорсткого розкладу робочого часу характерного для індустріальної форми виробництва на гнучкий; зменшення ролі геолокації як фактору індивідуального попиту і пропозиції на ринку праці.

Перевагами диджиталізації для підприємництва є [1; 6; 7]: експоненціальне зростання інновацій; виникнення нових моделей і форм підприємництва; зростання підприємницьких можливостей та доступу до даних; підвищення прозорості економічних операцій і забезпечення можливості їх моніторингу; реальність штучного інтелекту; хмарні технології; здешевлення систем управління/ поява людино-замінних керуючих систем; прискорення горизонтальної та вертикальної інтеграції; створення та розвиток нових ніш-сегментів; прискорення розвитку учасників ринку; розвиток експортного потенціалу для вітчизняного виробника; забезпечення доступності і просування товарів до світового масштабу; позбавлення від посередників; підвищення якості життя; економічний і соціальний ефект; оптимізація витрат (на просування товарів і послуг; з укладення та ведення переговорів та ін.); прискорення всіх бізнес-процесів; скорочення часу реакції на ринкові зміни; зменшення термінів розробки продукції і послуг та виведення їх на ринок; краще розуміння споживачів і підвищення якості продукції та послуг; створення нових продуктів і послуг; підвищення гнучкості пропонованих продуктів і їх високої адаптивності під нові очікування/ потреби споживача; спільне використання інформації і відсутність конкуренції у споживанні знань та інформації; акумулювання великих обсягів даних, здійснення їх автоматичної переробки та аналізу; синхронізація потоків інформації; можливість відстеження великої кількості ланцюжків між постачальниками і споживачами;

оволодіння новими технологіями; перехід на усвідомлення потенціалу нових інновацій, на створення нових інноваційних продуктів, орієнтованих на розробку технологічного інтелекту; перехід від паперових документів до електронних.

Нові тренди і можливості породжують нові виклики. У диджиталізації, як і будь-якої зміни, є дві сторони медалі. Головний ризик цифрової трансформації економіки – це можливе зростання рівня безробіття [1; 6]:

- безробіття в зв'язку з масовою роботизацією виробництв;

- проблема підвищення кваліфікації, нові технології доповнюють собою більш кваліфіковану працю і заміщають стандартні трудові операції, змушуючи багатьох працівників конкурувати один з одним за низькооплачувані робочі місця;

- посилення цінової конкуренції на ринку праці, працівникам з периферії, що володіють приблизно однаковим рівнем кваліфікації з працівниками з центру, вигідна цінова конкуренція, оскільки вони готові працювати за меншу заробітну плату, водночас, Інтернет-технології дозволяють вийти на ринок працівникам із ще бідніших територій, що фактично розв'язує цінову війну;

- посилення гендерної нерівності у сфері праці і в суспільстві;

- зростання нерівності можливостей, що означає менший доступ до технологій і кращої освіти для бідного населення;

- повільне зростання продуктивності, що загрожуватиме прогресу з підвищення глобального рівня життя, життєздатності систем соціального захисту та здатності економічної політики реагувати на майбутні шоки.

Кібератаки, поряд зі зміною клімату та природними катастрофами, загрожують людству. Масштабна диджиталізація сфер життя призведе до того, що від зростання кіберзлочинності потерпатиме підприємництво. Ризики характерні для фінансово-кредитної сфери стають актуальними для всіх галузей. Кіберзагрози постійно змінюються і по новому проявляються щодня.

Ризик розподілу багатства відображається, у тому, що бідні (малий бізнес) ставатимуть ще біднішими. Однак, потрясіння можуть зачепити й багатих (великий бізнес): головний чинник розвитку – це талановитий та професійний персонал, який перехоплюється великим бізнесом. На рівні прав власності, багаті, володіють всіма новими технологіями. Відтак, бідні стають ресурсним додатком для багатих.

Підвищення рівня активності патентної діяльності та її інтернаціоналізація стимулює збільшення високотехнологічного виробництва, а відтак, і доданої вартості, насамперед, високотехнологічного сектору. Життєвий цикл інновації скорочується, тоді як час розгляду документів поданих

на отримання патенту зростає. Прискорені темпи диджиталізації підприємництва не відповідають короткому терміну придатності патентів на цифрові розробки, які здатні вирішувати недовготривалі завдання.

Бар'єри для розвитку диджиталізації підприємництва в Україні [7]: відсутність національних (державних) програм, інфраструктур підтримки та стимулювання бізнесу до використання цифрових інструментів та рішень, а також розвитку інноваційного підприємництва; відсутність у країні бачення, стратегії та ініціатив цифровізації економіки та сфер життєдіяльності суспільства та країни в цілому; відсутність сталої системи культивування цифрових навичок та навичок інноваційного підприємництва на рівні середньої та вищої освіти, в секторах економіки та в суспільстві взагалі; фінансові бар'єри для роботи українських компаній на глобальних ринках, а саме в частині безперешкодного отримання коштів на рахунки, відкриті в Україні; наявність законодавчих перешкод для поширення ідеології спільної економіки на внутрішніх ринках; відсутність технологічної нейтральності.

Послідовники спільного підприємництва (цифрового шеренгу) через різні засоби комунікації, в т.ч. додатки у смартфоні намагаються довести, що сьогодні володіти речами – це незручно. Є багато критики, що формує перешкоди для розвитку диджиталізації спільного підприємництва.

Ризики викликають перспективи запровадження тотального контролю над підприємництвом і окремими громадянами за допомогою цифрових технологій. Диджиталізація дозволяє відстежувати кожну дію, крок, слово, а в майбутньому – і думки, що є передумовою цифрової диктатури.

Ризиком цифровізації є можливість втрати соціальних навичок, здатності аналізувати та критично мислити на противагу розвитку кліпового мислення (розладу уваги) – сприйняття навколишньої дійсності, як не послідовних та не пов'язаних між собою явищ, а не як однорідної структури, яка існує як цілісна система із взаємозв'язками. Тому, гіперінформаційність середовища породжує цифровий аутизм.

Є й інші ризики цифровізації: переваги інновацій, які несе четверта промислова революція та швидкість зростання негативних явищ, що з нею пов'язані, важко передбачити та зрозуміти до кінця. Людство мислить лінійно, тоді як зміни відбуваються експоненціально. Реальні наслідки можуть виявитися більш непередбачуваними і приголомшливішими. Виграють ті, хто свідомо до цього підходить та планує необхідні зміни.

Висновки. Розглянуті тренди, можливості та переваги від цифровізації для підприємництва. Щоб переваги та можливості технологій диджиталізації підприємництва, як реального сектору

економіки мали змогу проваджуватися в повній мірі, потрібен баланс їх розвитку. Розроблення та імплементація організаційно-технічних рішень має, не обмежувати перспективи, які відкриває для підприємництва перехід до цифрових технологій, а забезпечувати належний рівень безпеки кожному окремому користувачу. Оптимальний сценарій майбутнього – нові технології використовуються для благополуччя людства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. Центр Разумкова. Київ : 2020. 274 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (дата звернення: 10.12.2022).
2. Нікітін Ю. О., Кульчицький О.І. Цифрова парадигма як основа визначень: цифровий бізнес, цифрове підприємство, цифрова трансформація. *Маркетинг і цифрові технології*. 2019. Т. 3. № 4. С. 77–87. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/907558.pdf> (дата звернення: 09.12.2022).
3. Salesforce. What Is Digital Transformation? URL: <https://v.gd/Qa0q5v> (дата звернення: 10.02.2022).
4. Воржакова Ю. П., Хлебінська О. І. Сутність цифрової трансформації з різних позицій підприємців та науковців. *Економічна наука*. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=5024&i=16> (дата звернення: 10.02.2022).
5. Методичні матеріали із вивчення навчальної дисципліни «Диджитал технології у підприємстві» Лавренко В. В. 2020, Київ. URL: <https://v.gd/3Ux3n6> (дата звернення: 08.02.2022).
6. Асоціація «підприємств промислової автоматизації України». URL: <https://appau.org.ua/publications/industriya-4-0-shho-tse-take-ta-navishho-tse-ukrayini/> (дата звернення: 08.02.2022).
7. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (дата звернення: 08.02.2022).

REFERENCES:

1. Tsyfrova ekonomika: trendy, ryzyky ta sotsialni determinanty [Digital economy: trends, risks and social determinants]. Tsentr Razumkova. Kyiv: 2020, 274 p. Available at: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (accessed: 10.12.2022).
2. Nikitin Yu. O., Kulchytskyi O. I. (2019) Tsyfrova paradyhma yak osnova vyznachen: tsyfrovyy biznes, tsyfrove pidpriemstvo, tsyfrova transformatsiia [Digital paradigm as the basis of definitions: digital business, digital enterprise, digital transformation]. *Marketynh i tsyfrovi tekhnolohii*, vol. 3, no. 4, pp. 77–87. Available at: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/907558.pdf> (accessed: 09.12.2022).
3. Salesforce. What Is Digital Transformation? Available at: <https://v.gd/Qa0q5v> (accessed: 10.02.2022).
4. Vorzhakova Yu. P., Khlebynska O. I., Sutnist tsyfrovoy transformatsii z riznykh pozytsii pidpriemstiv ta naukovtsiv [The essence of digital transformation from different positions of entrepreneurs and scientists]. *Ekonomichna nauka*. Available at: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=5024&i=16> (accessed: 10.02.2022).
5. Lavrenko V. V. (2020) Metodychni materialy iz vyvchennia navchalnoi dystsypliny «Dydzhytal tekhnolohii u pidpriemnytstvi» [Methodical materials for the study of the educational discipline "Digital technologies in entrepreneurship"]. Kyiv. Available at: <https://v.gd/3Ux3n6> (accessed: 08.02.2022).
6. Asotsiatsiia «pidpriemstv promyslovoi avtomatyzatsii Ukrainy» [Association of "Industrial Automation Enterprises of Ukraine"]. Available at: <https://appau.org.ua/publications/industriya-4-0-shho-tse-take-ta-navishho-tse-ukrayini/> (accessed: 08.02.2022).
7. Ukraina 2030E – kraina z rozvynutoiu tsyfrovoyu ekonomikoyu [Ukraine 2030E – a country with a developed digital economy]. Available at: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (accessed: 08.02.2022).